

Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΡΤΙΟΥ *

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἔαρος, ἣτις καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν διάπλκσιν πολλῶν μύθων καὶ τὴν σύστασιν ἐορτῶν, ἐπανηγυρίζετο ὅχι πρὸ μακροῦ χρόνου πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν παίδων. Οὗτοι κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου περιήρχοντο τὰς οἰκίας ἄδοντες ἄσματα μικρὸν ἀλλήλων παραλλάσσοντα, ὅπως τύχῃσι παρὰ τῆς οἰκοδεσποίνης κερματίου τινὸς ἢ αὐγῶν ἢ ἄλλων φιλοδωρημάτων. Ὁ πρῶτος δὲ τοῦ ὀμίλου ἐκράτει ἐνιαχοῦ σφαιροειδῆ στέφανον ἀνθέων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου περιστρέφετο ὑποκινούμενον ξύλινον ὁμοίωμα χελιδόνος.

Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι ἀρχαία· ὁ Ἀθήναιος καὶ τινες ἄλλοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὅτι ἐν Ρόδῳ κατὰ τὸν Βοηδρομιῶνα μῆνα παῖδιά περιήρχοντο τὰς οἰκίας ἄδοντα ἄσματα, τὸ ὅποῖον μᾶς περιέσωσεν ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, περιεργάζεσθαι δὲ ἐν δείγμα τῆς δημοτικῆς τῶν ἀρχαίων ποιήσεως· διὰ τοῦ ἄσματος τοῦτου ἀπύτουν κυρίως ἀνταμοιβὴν διὰ τὸν κόπον τῶν ἐργῶν δὲ παρὰ τῆς οἰκοδεσπότου αὐκῶν ἔρμαθόν καὶ οἶνον καὶ τυροῦ κᾶνιστρον, παρατηροῦντες προσέτι ὅτι ἡ χελιδὼν δὲν εἶναι ἀκατάδεκτος, ἀλλὰ δύναται νὰ μὴ ἀπαρῶσθαι καὶ σίτον καὶ πίτας. Τὸ ἄσμα κατέληγε δι' ἀπειλῶν πρὸς τοὺς πεισλυομένους οἰκοδεσπότας! «Θὰ φύγωμεν ἢ θὰ πάρωμεν τίποτε; Ἄν μᾶς δώσης τίποτε, καλὰ· ἄλλως δὲν θὰ ᾖσ' ἀφήσωμεν· ἢ τὴν θύραν θὰ πάρωμεν ἢ τὸ ἀνώφλιον αὐτῆς ἢ τὴν γυναικᾶ, ποῦ κάθηται μέσα· εἶναι μάλιστα μικρὰ καὶ θὰ τὴν ἀρπάξωμεν εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ἂν φέρῃς τίποτε, νὰ εἶναι καλὸν καὶ ἄφθονον. Ἄνοιγε, ἄνοιγε τὴν θύραν εἰς τὴν χελιδόνα· δὲν εἴμεθα γέροντες ἡμεῖς, ἀλλὰ παῖδιά». Ἡ παιδικὴ αὕτη ἐορτὴ ἐκαλεῖτο χελιδονισμὸς ἢ χελιδόνια, καὶ οἱ παῖδες χελιδονισταί.

Τὰ δημοτικὰ ἄσματα, τὰ ἄδόμενα παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἔχουσιν ἀρχαϊκὴν χροιάν καὶ παρουσιάζουσι πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ παρ' Ἀθηναίῳ, ὥς πολλοὶ ἤδη ἄλλοδαποὶ καὶ ἡμέτεροὶ παρετήρησαν. Ἡ ἀρχὴ πρὸ πάντων τοῦ ἀρχαίου ἄσματος :

Ἦλθ' ἦλθε χελιδὼν
καλὰς ῥας ἄγουσα
καλοὺς ἐνιαυτούς,

οὐδόλως σχεδὸν διαφέρει τῆς τῶν δημοτικῶν :

Ἦρθε, ἦρθε χελιδόνα κτλ.

*) Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἑστίᾳ 1876 τ. Α' σ. 142-3.

Διὰ τῶν συνήθων παρ' ἡμῖν δημοτικῶν ἄσμάτων οἱ παῖδες ζητοῦσιν ἐπίσης παρὰ τῆς οἰκοδεσποίνης αὐγά καὶ ὄρνιθας καὶ πλακοῦντας, οὐχὶ ὅμως αὐθαδῶς, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ὁμήλικοί των. ἀλλὰ μελιχλίως καὶ ταπεινότατα ἐπισφραγίζοντες πάντοτε τὴν αἰτησίαν των διὰ δαφιλῶν εὐχῶν.

Κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐτελεῖτο ἐξ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἔθους ἑορτὴ τις, τὴν ὁποῖαν κατήργησεν ἡ ἐν Τρούλλῳ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 689 συνελθοῦσα ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος. Τὴν ἑορτὴν ταύτην ὁ ὑπομνηματιστὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων Βαλσαμὼν ἀποκαλεῖ «πανήγυριν ἐλληνικὴν μεγάλην διὰ τὴν τῶν ὥρων καὶ τοῦ ἔαρος εὐκρασίαν».

Προσθέτει δὲ ὅτι κατ' αὐτὴν «ὀρχήσεις ἀπρεπεῖς ἐγίνοντο παρὰ τινῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν». Παραπλησίᾳ τοῖς χειδονίοις παιδικῇ τελετῇ, κατὰ τὸν διάσημον Γερμανὸν ἀρχαιολόγον Πανόφκα, γίνεται τὸ θέρος εἰς πολλὰ τῆς Γερμανίας μέρη, ὅπου παῖδες, φέροντες δένδρον κεκοσμημένον τοὺς κλάδους διὰ χρωματιστοῦ χάρτου, περιήρχοντο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ψάλλοντες τὸ θέρος καὶ αἰτοῦντες φιλοδωρήματα. Γάλλος δὲ τις περιηγητὴς συγκρίνει τὰ χειδόνια πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ τελουμένην ἑορτὴν τῆς *'Aylas Doreās* (Fête-Dieu), καθ' ἣν οἱ πανηγυρίζοντες αἰτοῦσιν ὁμοίως ἐκ τῶν οἰκιῶν φιλοδωρήματα χάριν, ὡς λέγουσιν τοῦ ἐκκλησιολογίου των. Συμπέπτει δ' ἡ ἑορτὴ αὕτη κατὰ τὸν Μάρτιον ἢ Ἰούλιον, δέκα μετὰ τὴν πρὶν τῆς κοίτης ἡμέραν. Ἀλλ' ἀμυντέραι ἐγχεῖται πάλιν, νομίζομεν, σχέσιν πρὸς τὰ κατὰ τὴν πρώτην Μαΐου καὶ παρ' ἡμῖν εἰσφερόμενα.

